

ODNOS MIRISA I SEĆANJA U SCENSKOM DIZAJNU KROZ VIŠEMEDIJSKU
IZLOŽBU „MIRISNE PRIČE“

RELATIONSHIP BETWEEN SMELL AND MEMORY IN SCENE DESIGN THROUGH
MULTIMEDIA EXHIBITION “SCENTED STORIES“

Zoja Erdeljan, *Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad*

Oblast – UMETNOST I DIZAJN

Kratak sadržaj – Rad se bavi temom odnosa mirisa i sećanja, kao i njegovom upotrebom i značajem u scenskom dizajnu kroz realizovanu višemedijsku izložbu „Mirisne priče“. Pored praktičnog dela, istražen je ovaj odnos putem istorijskog i umetničkog istraživanja i kroz uvođenje novih termina kao što su kolektivni nos i lična mapa mirisa. Rad se sastoji od, načelno pet delova, od kojih je prvi uvod, u kojem se iznosi motiv i namena ovakvog projekta. Drugi deo sačinjava teorijski pregled tumačenja mirisa kroz istoriju, dok je treći deo posvećen analizi umetničkih dela koji su referentni za ovaj elaborat. Četvrti odeljak posvećen je umetničkom istraživanju, a peti je posvećen umetničkom radu od ideje nastanka, preko koncepta, prostorne realizacije projekta i na kraju recepcije publike.

Ključne reči: miris, sećanje, višemedijska izložba, mirisne priče, lična mapa mirisa

Abstract – The paper includes the topic of the relationship between smell and memory, as well as its use and significance in scene design through the realized multimedia exhibition "Scented Stories." In addition to the practical work, this relationship has been explored through historical and artistic research and the introduction of new terms such as the collective nose and the personal scent map. The paper consists of, in principle, five parts, of which the first is an introduction, which states the motive and purpose of such a project. The second part is a theoretical overview of the interpretation of scents throughout history, while the third part is dedicated to the analysis of works of art that are a reference for this study. The fourth section is dedicated to artistic research, and the fifth is dedicated to artistic work from the idea of origin, through the concept, spatial realization of the project, and finally, the reception of the audience.

Keywords: scent, memory, multimedia exhibition, scented stories, personal scent map

1. UVOD

Predmet rada jeste analiza i predstavljanje najvažnijih tema kojima sam se bavila tokom i nakon pohađanja nastave na master studijama Scenske arhitekture i dizajna.

NAPOMENA:

Ovaj rad proistekao je iz master rada čiji mentor je bio dr Radivoje Dinulović, red. prof. i komentor dr Sladana Milićević, docent.

U radu je predstavljena višemedijska izložba koja ishodi iz istraživanja.

Cilj rada jeste istorijski i umetnički osvrt na temu i klasifikovanje mirisa i težnja da se povežu dve teme, miris i sećanje, koje zajedno čine temu relevantnu za scenski dizajn.

Rad sadrži dva istraživanja, analizu referentnih umetničkih dela i autorski umetnički rad „Mirisne priče“. U prvom, teorijskom istraživanju bavim se istorijskim aspektom mirisa kroz istraživanje evolucije klasifikovanja mirisa od antike do današnjice. U analizi referentnih umetničkih dela analiziram kustoske i pozorišne projekte koji koriste miris kao umetničko sredstvo. Bavim se značajem mirisa za književna dela, digitalnu i vizuelnu umetnost. U drugom, umetničkom istraživanju obrađujem dve teme odnosa mirisa prvo, sa sećanjima i drugo, odnos mirisa sa prostorom. Deo umetničkog istraživanja je i analiza ankete „Mirisne priče“ sprovedene na „Facebook“ društvenoj mreži, jula 2020. godine. U četvrtom segmentu rada bavim se temom, idejom, konceptom, realizacijom i recepcijom višemedijske izložbe „Mirisne priče“.

Osnovni stvaralački motiv za pisanje master rada na temu „Odnos mirisa i sećanja u scenskom dizajnu“, pre svega je uverenje da je miris važno i snažno sredstvo koje može da se koristi u umetnosti, naročito u scenskom dizajnu. Zatim, analiza potencijala mirisa u umetnosti i želja da se miris dovedu u vezu sa sećanjima, događajima, odnosno prostorom. Plodovi, prethodno spomenute analize i želje, jesu kovanice „kolektivni nos“, „lična mapa mirisa“ i „mirisna priča“. Malo je literature napisano i prevedeno na srpskom jeziku na temu mirisa uopšte, tako i u umetnosti, kao i izvedenih umetničkih projekata na našim područjima. Rad je omaž filozofima, naučnicima, umetnicima, producentima koji su se bavili mirisom na svojstvene načine, kao i onima koji toga nisu bili svesni. Ovde se pozivam na ljude koji su u sprovedenom anketiranju podelili svoje priče sa mnom i tako postali članovi zajedničke „Mirisne priče“ koja je septembra 2020. prikazana kao višemedijska izložba u Zrenjaninu.

2. TEORIJSKO ISTRAŽIVANJE

Teorijski segment rada odnosi se na evoluciju klasifikacije mirisa i na tumačenje mirisa poznatih naučnika, u istorijskom kontekstu. Predstavljen je hronološki pregled tumačenja mirisa kroz antičko, moderno i savremeno shvatanje mirisa. Nivo razumevanja anatomije i fiziologije čula mirisa koji su imali naši preci je bio nizak u poređenju sa današnjicom, mada još mnogo toga ostaje neotkriveno. Prva naučno priznata klasifikacija mirisa desila se mnogo vekova posle

antičkih, ali su se neki veliki umovi antičkog sveta dotakli teme mirisa pored ostalih ljudskih čula, postavljajući ga na treće mesto po važnosti, nakon vizuelnog i auditivnog. U ovom segmentu se govori o antičkim filozofima, fizičarima, ali i kasnijim idealistima kao što su Aristotel i Platon, sa zaključkom da je miris implicitna tema antičkog sveta i da su filozofi retko govorili o mirisu kao nečem ključnom za njihove filozofske sisteme. Prvu klasifikaciju mirisa zabeležio je sredinom XVIII veka švedski botaničar, zoolog i lekar Karl Linijes (*Carl Linnaeus*), poznat kao Karl fon Line (*Carl von Linné*), otac moderne taksonomije. Više od sto godina posle njega, krajem XIX veka holandski psiholog Hendrik Cvardemaker (*Henrik Zwaardemaker*), dodaje dve nove kategorije, a pregled se završava analizom delovanja Pola i njegovog sina Stefana Jelineka koji su dali osnovu savremenog shvatanja mirisa i njegove klasifikacije. U kontekstu savremenog shvatanja mirisa predstavljen je rad Sisel Tolas (*Sissel Tolaas*) i njen mirisni rečnik „*Nasalo*”.

3. ANALIZA REFERENTNIH UMETNIČKIH DELA

Analiza je sastavljena od referentnih primera u kojima je miris tema i sredstvo u umetnosti. Ovde se referišem na upotrebu mirisa u arhitekturi izložbi muzeja, vizuelnoj umetnosti, pozorištu, filmu i književnosti, kao i u digitalnoj umetnosti.

3.1. Miris kao tema i sredstvo u umetnosti

Kažu da „slika govori više od hiljadu reči“, a miris može da govori više od hiljadu slika. Smatram da te slike imaju umetnički potencijal u zavisnosti od toga na koji način razmišljamo o njima i kako ih predstavljamo.

3.1.1 Miris u arhitekturi izložbi

Tipologija muzeja može se odrediti prvo po specijalnoj publici kojoj je namenjena naprimer za decu, društva, univerzitate, škole ili slično. Drugo, po osnovi geografskog područja, kao što je grad ili region. Treće može biti socijalna odrednica, nacionalni, religijski ili politički muzej. Četvrto, mogu se odrediti muzeji po načinu njihovog finansijskog statusa, kao privatni, gradski, državni. Peta tipologija odnosi se na sadržaj postavke, i tako mogu biti umetnički, istorijski ili naučni. Postoje brojni primeri muzeja, za svaku od navedenih tipologija, koji koriste miris u svojim postavkama. Miris muzejima služi kao koncept ili dopuna njihove umetničke ili edukativne misije. Kada je reč o umetničkim, istorijskim i naučnim sadržajima muzejskih postavki, upotreba mirisa može da se sagleda iz dva aspekta. Prvi je miris kao pomoćno izražajno sredstvo koje čini postavku imerzivnijom. Drugi je miris kao glavno izražajno sredstvo.

3.1.2. Upotreba mirisa u vizuelnoj umetnosti

Kroz istoriju umetnosti, preciznije, početkom 20. veka imamo umetničke poduhvate u kojima je umetnost mirisa pokušala da zadobije svoj oblik pored dominantno vizuele umetnosti. Neki umetnici su nastojali da se izraze kroz medij mirisa, ili kombinujući više medija, između ostalih i miris. Marsel Dišan je poznat po svojoj kontroverzi, skandalima, šaljivim provokacijama, *ready-made*

objektima i menjanjima konteksta predmeta, iz upotrebno u estetski. Kao takav, spomenut je u mnogim literaturama, ali i kao prvak olfaktorske umetnosti. Kritikovao je svoje savremenike kao „retinalne” umetnike, uglavnom slikare, koji se bave umetnošću na larpurlartistički način. Naime, njihovu umetnost je okarakterisao tako da je namenjena za oko, a ne um. U skladu sa tim dao im je nadimak „retina”, što je sinonim za mrežnjaču oka. „Međunarodna izložba nadrealizma” (*„Exposition Internationale du Surréalisme”*) 1938. godine u pariškoj „Galeriji likovnih umetnosti” (*„Galerie des Beaux-arts”*) bila je prekretnica galerijskog izlaganja u domenu mirisa kao medija umetničkog izražavanja.

3.1.3. Miris na sceni i u gledalištu

Miris je stilumulans za raspoloženje, akciju ili pasivnost, navigacija u prostoru, informacija o stvarnosti u kojoj živimo i simbol. Sve navedene osobine mirisa mogu biti scensko sredstvo. Seli Bejns (*Sally Rachel Banes*) je performativnu aromu klasifikovala prema funkciji koju može da ima miris u izvođačkim umetnostima. Kategorije funkcije mirisa u ovoj taksonomiji nisu međusobno isključive i mirisni efekti mogu obavljati više funkcija u isto vreme. Do sada je izdvojila šest kategorija funkcije mirisa:

1. ilustracija reči, likova, mesta, i akcija;
2. evociranje raspoloženja ili ambijenta;
3. upotpunjavanje ili suprotstavljanje (kontrastovanje) zvučnih i vizuelnih efekata;
4. prizivanje specifičnih sećanja;
5. ritualizacija predstave;
6. pružanje efekta distanciranja.

Glavna funkcija mirisa u ovim kategorijama da podstakne imaginaciju. Miris može biti „vizualizovan” baš kao i slika i da se koristi kao sredstvo u umetnosti i pozorištu. Inovativni američki reditelj Dejvid Belasko (*David Balasco*) je među prvima uveo efekat mirisa u moderno pozorište. Godine 1912. je režirao predstavu „*The Governor's Lady*”. Naturalizam mirisa u pozorištu poznat je kroz arome kuhinje i pripreme hrane i pića. Manjkavost izvođačke umetnosti ogleda se u tome što se suština dela ne može verodostojno dokumentovati. S toga je teško analizirati koncepte mirisa u predstavama i performansima. Doživljaj publike je ono što ostaje u samom gledaocu. Jedino moguće rešenje razumevanja mirisa izvođačkog dela je fizička prisutnost. Miris nije izolovani element, uglavnom je deo celokupne atmosfere. Ova „celokupna atmosfera” u kontekstu pozorišta odnosila bi se na čitav proces posećivanja pozorišne kuće.

3.1.4. „Tekstualni miris“

Mnogi pisci nastojali su rečima da opišu poetični i misteriozni aspekt mirisa. Kako to da miris pokreće uspomene? Okidač je za nostalgijna sećanja mesta, ljudi, vremena i događaja. Naučnici objašnjavaju ovu funkciju mirisa kroz olfaktorski sistem koji je povezan sa limbičkim moždanim sistemom. Olfaktorski sistem je deo hipokampusa koji je „magacin” naših sećanja, pamćenja i emocija, otuda konekcija evociranja uspomena uz pomoć mirisa. Ali racionalno ili naučno objašnjenje ovog

fenomena ne sprečava mnoge književnike i umetnike da se bave i inspirišu mistikom mirisa.

Postoji mnogo razloga zašto je miris često obrađivana ili spomenuta tema u lirskim, epskim i dramskim delima. Pored svoje mističnosti, miris ima i drugu funkciju, koja se ogleda u iznenađenju i ono je neiscrpna inspiracija. Najpoznatiji pisac koji se bavio odnosom sećanja i mirisa u svom romanu „U potrazi za izgubljenim vremenom“ je Marsel Prust (*Marcel Proust*). Poznati „Prustov efekat“ dobio je naziv po ovom francuskom piscu. Pisao je kako i zašto su ga miris i ukus francuske poslastice madlin, natopljene u čaju, vratili u detinjstvo. Treća, ali ne i poslednja uloga mirisa može biti i inspirativne prirode. Kako su mnoga istraživanja pokazala da je miris lavande stimulan za smirenje, tako i ljudi samostalno otkrivaju tokom života mirise koji ih (de)stimulišu za razne akcije i raspoloženja. Američka pisnikinja Emili Dickinson (*Emily Dickinson*) je otkrila svoj stimulan za kreativnost – miris bašte. Odmalena je bila opčinjena botanikom, a potom je to i obeležilo njen život i literaturni rad.

3.2. Miris u kontekstu digitalne umetnosti

Video igrice, virtualna i proširena realnost su moćne tehnologije koje mogu uticati na čoveka katarzično, u zavisnosti od žanra, afiniteta čoveka, misije i koncepta kreatora. Osamdesetih godina prošlog veka napravljen je „Komodor 64“ kućni kompjuter koji je podržao jednu od prvih kompjuterskih „igrice za odrasle“ „Kožne boginje Fobosa“ („*Leather Goddesses of Phobos*“). Uz kupljeni flopi disk kupci su dobili karticu sa sedam „*Scratch-and-sniff*“ polja za grebanje i mirisanje koja je trebalo da premosti nemogućnost kvaliteta grafike. Ovim mirisima igrači bi mogli realističnije da dožive prostore u kojima se njihovi avatari u igricama nalaze.

Čovek je odavno zainteresovan za virtualnu realnost. Grafika i 3D animacija se rapidno razvijaju što omogućava napredak hiperrealizma video igrice. Uporedo sa tim procesom razvija se i eksperimentisanje sa tehnologijama implementiranja mirisa. Izlaz mirisa jedno je od najzabudljivijih i najaktivnijih istraživačkih područja na polju interakcije čovek-računar i koristi se u virtualnoj realnosti, proširenoj stvarnosti i komunikaciji posredovanoj računarom. Postoje inženjerske discipline koje se aktivno bave implementiranjem i reprezentacijom mirisa u digitalnim oblastima poput filma, video igrice, muzike, čak i internet stranica. Ono što je prethodilo mirisnim sistemima je sistem u biskopu *Smell-o-Vision* koji je kreirao Hans E. Laube. Primer grupnog projekta u kojem tehnologija ne isključuje njegov umetnički potencijal, već je njegov sastavni deo jeste „Grljenje drveta“ („*Treehugging*“).

Autori rada su grupa umetnika, inženjera i dizajnera okupljena u Londonu. Osnovani su 2014. eksperimentalni studio kreativnih tehnologija sa šaljivim nazivom „Gozba maršmelouovskog lasera“ („*Marshmallow Laser Feast*“). Tema njihovih radova je zблиžavanje sa prirodom, u slučaju „Grljenje drveta“ najstarijim drvetom na svetu, džinovskom sekvojom. Realizovan je kroz veliku vertikalnu sunderastu strukturu koja je prezentovala drvo sekvoje, VR tehnikom, zvucima šume i efektom blagog strujanja vazduha. Autori projekta su implementirali najnovije tehnologije kako bi ispitali, pratili i dokumentovali izgled i životne funkcije ove sekvoje. Hiperrealizam rada je upravo sačinjen u verodostojnosti ovog predstavljanja. „Grlje-

nje drveta“ se oslanja na lokalnu difuziju esencijalnih ulja pomoću uređaja fiksiranog i postavljenog na glavu. Miriše na koru drveta i njegovu rosnu vegetaciju.

4. UMETNIČKO ISTRAŽIVANJE

Tiče se ispitivanja odnosa miris-sećanje i odnosa miris-prostor.

4.1. Kolektivni nos je kovanica nastala u procesu ispitivanja i tiče se kolektivnog sećanja čiji je evokator miris. Mirisi su deo identiteta zajednice na nivou porodice, grada i nacije. Članovi zajednice na osnovu života u njoj i zajedničkih sećanja kreiraju svoj identitet. Kolektivni nos jesu zajednička sećanja na mirise tih zajednica. Kolektivni nos je deo identiteta zajednice. Kuhinja bliskih osoba, uglavnom bake i majke, je deo identiteta porodice i pojedinca u njoj. Mirisi vezani za specijalitete i obroke koje nam na svakodnevnom nivou pripremaju bake i majke, postaju deo naše ličnosti. U zavisnosti od mirisa i ukusa mi kreiramo svoj „lični jelovnik“, dopadljivost i odbojnost na određenu hranu. Čulo ukusa se aktivira putem mirisa, teksture i začina onoga što žvaćemo. S toga, u neodvojivoj je vezi sa čulom mirisa. Nemačka umetnica Marija Vogelzang bavi se u svojim projektima dizajnom i značenjem hrane.

U Holandiji je 2005. godine održala izložbu pod nazivom „Crne konfete“ („*Black Confetti*“). Naziv se referiše se na to kako su deca opisivala crni pepeo koji je lebdeo u vazduhu nakon bombardovanja Roterdama 1940. godine. Rad je sadržao hranu originalnih kulinarskih recepta koji su se koristili u periodu II svetskog rata. Na nivou grada postoji „kolektivni nos“. Moramo živeti u jednom gradu da bismo osetili njegove mirise. Možemo da čitamo dokumente o mirisima jednog grada, ali na taj način, ne možemo da budemo deo kolektivnog sećanja na miris jednog grada. Kolektivni nos ima svoj kontekst nastanka i mora biti deo zajednice.

4.2. Anketa „Mirisna priča“

Uradila sam *Facebook* anketu kako bih saznala da li moji prijatelji pamte neki događaj koji povezuju sa mirisom. Mirise, koji se spominju u pričama ispitanika, sam klasifikovala u pet kategorija: mirisi prostora, čoveka, napravljeni od strane čoveka, prirode i hrane i kasnije iskoristila u umetničkom radu. Svakome je postavljeno pitanje koji su to mirisi kojih se najviše sećaju i kakve asocijacije ti mirisi povlače za sobom, kakve emocije i atmosfere.

Na ovaj način se dolazi do mnoštva partikularnih i autentičnih priča koje u sebi nose sećanja u kojima mirisi imaju dominantnu ulogu. Analizom priča dolazi se do najučestalijih asocijacija koje se povezuju sa mirisima u životu svakog od njih. Najučestalije priče ili sećanja, zbog sličnih emotivnih i atmosferskih karakteristika, dobijaju status na izložbi. Naime, takve priče grupisane su i predstavljene u prostorijama izložbenog prostora. Rezultat prvog koraka je odabir nekoliko najkarakterističnijih sećanja sa mirisom kao centralnim motivom.

5. UMETNIČKI RAD „MIRISNE PRIČE“

Kako događaji moraju imati prostorni okvir, analagno donosim zaključak o postojanju odnosa: miris-sećanje-događaj-prostor. Čini se da je ovo dovoljan materijal za jednu pozorišnu predstavu. U tom slučaju miris je akter, sećanje je njegov karakter, događaj je radnja koju akter

obavlja, a prostor je mesto gde je obavlja. Ideja je da se ovi odnosi ispituju i predstave publici, a otuda i naslov rada *Odnos mirisa i sećanja u scenskom dizajnu kroz višemedijsku izložbu „Mirisne priče“*.

Osnovni umetnički koncept izložbe jeste kreiranje kolektivnog nosa i komunikacija sećanja među posetiocima izložbe. Ovo se postiže u dva koraka.

Prvi je istraživanje sećanja ljudi sa određenog geografskog područja.

Drugi je kreiranje višemedijske izložbe koja bi svojim sadržajem podstakla posetioce na evociranje već postojećih mirisnih sećanja i potencijalno stvaranje novog kolektivnog sećanja na samoj izložbi.

Kolektivna sećanja, kao sećanja ljudi na nekom geografskom prostoru uključuju vizuelni, auditivni, ali i olfaktorski aspekt, koji je ovom prilikom u centru pažnje. Drugi korak započinje predstavljanjem ovih priča uz pomoć scenskih sredstava i kreiranjem višemedijske izložbe. Za prostorni okvir odabrana je porodična kuća u Zrenjaninu. Suština izložbe je izazivanje asocijacija mirisima, koji su na različite načine predstavljeni u izložbenom prostoru. S obzirom na to da je anketa otkrila najučestalije asocijacije na određenom uzorku ljudi, pretpostavka je da će se kroz sadržaj izložbe u pojedincima evocirati sećanja.

Osnov onoga što izložba želi da iskomunicira sa njenim posetiocima upravo su ta sećanja, odnosno atmosfere mirisa koje bi posetioce asociirale na neke priče iz njihove prošlosti i na taj način podstakle komunikaciju između posetioca i izloženog sadržaja. Kolektivni nos se kreira i na samoj izložbi, kolektivnim pristupom posetilaca, odnosno posle iste, u komunikaciji posetilaca o samoj izložbi, nakon završetka programa.

6. ZAKLJUČAK

Naslov rada je *Odnos mirisa i sećanja u scenskom dizajnu kroz višemedijsku izložbu „Mirisna priča“*. Sadrži povezivanje dve ključne teme o kojima govorim u svom radu, a to su miris i sećanje. Miris smatram izuzetno podsticajnim kada su u pitanju sećanje, što je intuitivno mnogima od nas, ali nekako uvek ostaje nezapaženo kada su u pitanju umetnički radovi. Iz tog razloga, odlučila sam da istražim istorijsku recepciju ovog čula i da vidim na koji način se drugi naučnici ili umetnici bave ovom temom. Svoja zapažanja i rezultate do kojih sam došla postavljam na specifičan način u izložbeni prostor kako bi se iskomunicirao potencijal mirisa sa evociranjem pojedinačnih (partikularnih), ali i kolektivnih sećanja.

Osnovni stvaralački motiv za pisanje master rada na temu „Odnos mirisa i sećanja u scenskom dizajnu“, pre svega je uverenje da je miris važno i snažno sredstvo koje može da se koristi u umetnosti, naročito u scenskom dizajnu, kako za podsticanje emocija, imerzivnosti, tako i realizma. Zatim, analiza potencijala mirisa u umetnosti i želja da se mirisi dovedu u vezu sa sećanjima, događajima, odnosno prostorom, jesu sastavni deo ovog rada.

Kreirana je internet stranica www.mirisneprice.ml koja služi za anonimno ili potpisano slanje priča na isto pitanje koje je postavljeno u Facebook anketi 2020. godine: „Koji događaj ili prostor povezuješ sa mirisom“. Prvi korak ka razvijanju ideje o „Mirisnim pričama“ trebao bi da se tiče proširenja uzorka ispitanika, drugo, definisanjem novog pitanja o mirisima i treće,

pronalaženjem novog prostora izvođenja. A možda i aktiviranja više prostora odjednom?

Ideju da je miris značajno umetničko sredstvo treba implementirati, ali naravno i dodatno razvijati, pogotovo na našim prostorima. Nadam se da je ovaj rad skroman doprinos gore navedenoj praksi.

7. LITERATURA

[1] „What the Nose Knows: The Science of Scent in Everyday Life“, Avery Gilbert, Crown Publishers New York, 2008.

[2] Jane Collins, Andrew Nisbet, „Theatre and Performance Design - A Reader in Scenography Routledge“, 2010.

[3] Paul Jellinek, (auth.) Dr J. Stephan Jellinek, „The Psychological Basis of Perfumery“, Blackie Academic and Professional, 1997.

[4] Steve Di Benedetto, „The Provocation of the Senses in Contemporary Theatre“, Routledge, 2010.

[5] Cretien van Campen, preveo Julian Ross, „The Proust Effect - The Senses as Doorways to Lost Memories“ Oxford University Press, 2014.

[6] Mark Bradley, Shane Butler, „Smell and the Ancient Senses“, Routledge, 2015.

Kratka biografija:

Zoja Erdeljan (Zrenjanin, 1995) diplomirala je 2018. godine na osnovnim akademskim studijama, smer Scenska arhitektura, tehnika i dizajn, na Fakultetu tehničkih nauka, u Novom Sadu sa temom *Dizajn prostora scenskog događaja – „Zlatna trijada“*.

Master studije Scenske arhitekture i dizajna upisuje iste godine. Tokom studiranja svoje radove predstavila je na različitim studentskim predstavama, izložbama i radionicama. Iste godine radi scenografiju za Vinjete u galeriji Štab povodom 42. festivala mode (*Fashion week*).

Zajedno sa timom studenata i profesora, jedan je od osnivača studentskog festivala Impuls, Fakultet tehničkih nauka. Godine 2018. bila je umetnički direktor festivala. Bila je 2018. godine asistent producenta i scenski dizajner predstave *Teret*, Beograd, Dorćol Platz.